

Literackie obrazy heroizmu w *Gloria victis* Elizy Orzeszkowej

Eliza Orzeszkowa prawie pięćdziesiąt lat po powstańczych wydarzeniach chciała dać obraz wydarzeń i nastroju tamtych dni w formie, która pozwoli na zachowanie ich w ludzkiej pamięci. Dostrzegając bowiem, zwłaszcza wśród młodzieży, postępującą obojętność historyczną. Poddawani dobrowolnie lub przymusowo rusefikacji zapominali o dokonaniach walczących o wyzwolenie narodu.

Oryginalność kompozycyjna utworu

Utwór ma kompozycję ramową. Jest to opowieść w opowieści. Ramą jest skierowana do czytelnika narracja o wietrze, który przybył na Polesie i wysłuchuje historii o powstańcach opowiedanej przez drzewa, aby następnie głosić sławę poległych bohaterów. Wewnętrznymi bohaterami są kolejno drzewa i kwiaty, a ich słuchaczem jest wiatr. Nowatorstwem Orzeszkowej jest brak chronologii i typowego schematu ciągłości przyczynowo skutkowej. Wydarzenia są relacjonowane dość swobodnie.

Narracja w *Gloria victis*

Oprócz narratora wszechwiedzącego narratorem jest świat natury: leśne drzewa i polne rośliny – świadkowie dramatycznych wydarzeń.:

- dąb opowiada o walkach, które rozegrały się na polanie,
- świerk mówi o rozterkach bohaterami,
- brzoza płacze nad cierpieniem kobiet,
- wiatr przekazuje dalej informacje o tragicznych wydarzeniach.

Nawiązania do *Biblii*

- stylizacja na język biblijny: *Albowiem według przykazania Pana opuścił on żonę i dzieci, dostatki i spokój, wszystko, co pieści (...)*,
- przyrównanie Traugutta do umęczonego Chrystusa,
- stylizacja Traugutta na biblijnego Mojżesza – przywódcę wiodącego naród do krainy wolności,
- walka partyzantów przypomina Drogę Krzyżową Chrystusa,
- motyw ognistego słupa jako znak obecności Boga,
- Jagmin podobny do archanioła z mieczem,
- obraz po bitwie przypomina sceny apokaliptyczne

Nawiązania do mitologii

- postać Traugutta przyrównana do Leonidasa – legendarnego króla Sparty

Nawiązania do *Biblii* i mitologii mają podkreślić rangę przedstawionych zdarzeń, ukazać przywódcę i powstańców jako osoby wypełniające plan Boga dotyczący zbawienia narodu.

Motywy romantyczne w utworze Elizy Orzeszkowej

- etos walki powstańczej – otwartej, do ostatniej kropli krwi
- bohaterowie zafascynowani ideałami zmiany świata na lepsze, składają swoje młode życie w ofierze ojczyźnie
- gloryfikacja przywódcy powstania styczniowego wykreowanego na duchowego wodza zrywu niepodległościowego
- spersonifikowana natura, która staje się aktywnym współuczestnikiem wydarzeń, a także nośnikiem pamięci o nich

Wniosek: Eliza Orzeszkowa pielęgnowała romantyczną tradycję patriotyczną.

Realizacja funkcji poetyckiej w utworze

Środki stylistyczne	Przykłady	Funkcje
Powtórzenia	<i>przestworza wolne, przestworza rozłożyste</i> <i>(Wiatr) leciał, aż przyleciał do krainy</i> <i>bez przeszkód, bez zasłon</i>	Podkreślają znaczenie słów kluczowych, wpływają na rytmizację tekstu.
Paralelizmy składniowe	<i>Nie uderzy się tu wiatr (...) nie powstrzyma lotu jego (...)</i> <i>Szumiał o wszystkim, co widział, co słyszał (...)</i>	Podkreślają podobieństwa między poszczególnymi elementami przyrody, nawiązują do stylizacji biblijnej.
Antropomorfizacja	<i>Leciał wiatr światem ciekawy, niespokojny (...).</i> <i>(...) las przed nim stanie z obliczem ciemnym (...).</i> <i>(Dąb) rozwarł szerokie ramiona (...)</i>	Upersonifikowana przyroda jest aktywnym uczestnikiem zdarzeń.
Epitety	<i>kwiatów polnych</i> <i>drzew przydrożnych</i> <i>szerokim, wielkim, na przedziwnym świecie</i> <i>łąkami bezkresnymi</i> <i>stary, potężny dąb</i> <i>wiatr prędko</i>	Nagromadzenie epitetów tworzy plastyczny, niemal baśniowy obraz przyrody.
Metafory	<i>Ostatni rąbek tarczy słonecznej (...)</i> <i>W powietrzu (...) rozsypały się</i>	Tworzą podniosły nastrój. Zjawiska przyrodnicze urastają do rangi cudownych.

	<i>okruchy świetlanej łuny niebieskiej (...).</i>	
--	---	--

Poetyzacja tekstu nadaje mu styl podniosły, patetyczny. Dzięki temu wydarzenia opisane w noweli nabierają wymiaru niezwykłości i heroiczności.

W tekście odnajdziemy nagromadzenie epitetów, przenośni nawiązujących do koloru czerwonego. Czerwień symbolizuje zapal, energię, odwagę, męskość, a także przywództwo, poświęcenie, bitwę oraz męczeństwo. Takie nagromadzenie określeń związanych z barwą czerwoną podkreśla triumf poległych za ojczyznę powstańców.

Kult mogiły przedstawiony w utworze

Motyw mogiły powstańczej został w *Gloria victis* opracowany niezwykle oryginalnie. Jej motyw spaja losy wszystkich niemal powstańców (z wyjątkiem Traugutta, co jest powiedziane zaraz na początku prezentacji jego osoby). To ona prowokuje rozpoczęcie opowieści, gdyż jej historia zaciekawia wiatr. Samo pokazanie mogiły jest specyficznie ukształtowane. Nie jest to podawczy opis, ale ciąg zbudowany z szeregu pytań i domniemych odpowiedzi, jakie padają z ust wiatru.

Znaczenie tytułu *Gloria victis* Elizy Orzeszkowej

Gloria victis to zwrot wykrzyczany przez wiatr całemu światu po wysłuchanej historii o powstańcach spoczywających w bezimiennej leśnej mogile. Poległym należy się chwała ze względu na heroizm i poświęcenie. Zasłużyli na nią już poprzez samo podjęcie decyzji o przyłączeniu się do powstania.

Nieskazitelne oblicze wodza

imię i nazwisko

klasa

data

Odszukaj w Wikipedii informacje na temat R. Traugutta. Porównaj je z opisem przywódcy powstania zamieszczonym w podręczniku na s. 102 i wykonaj polecenia.

- a) Jakich określeń zastępujących nazwisko R. Traugutta użyto w encyklopedii internetowej, a jakich w noweli *Gloria victis*?

- b) O czym świadczą określenia użyte w noweli?

- c) W jaki sposób przywództwo Traugutta zostało przedstawione w encyklopedii, a w jaki w noweli?
